

تاثیر نوگرایی سبک زندگی در معماری خانه‌های دوره پهلوی اول، شهر همدان

غلامرضا ابراهیمی - پژوهشگر دکتری معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

حسین سلطان زاده* - دکتری معماری، دانشیار، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

شروین میرشاهزاده - دکتری معماری استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

سبک زندگی که خود اصطلاحی است که در بطن خود مولفه‌های اجتماعی فرهنگی و اقتصادی، را می‌پروراند، تاثیر عمیقی در الگوهای رفتاری و گرایشهای ذهنی افراد جامعه دارد. یکی از مصادیق و جلوه‌های تجلی سبک زندگی، کیفیت مکان‌گزینی و فضای سکونت بوده که به تبع آن معماری خانه را تحت تاثیر قرار داده است. هدف از تدوین این پژوهش میزان اثربخشی نوگرایی در سبک زندگی مردم شهر همدان در دوره پهلوی اول و میزان اثر بخشی آن را در عرصه معماری خانه‌ها می‌باشد. روش تحقیق پژوهش مورد مطالعه، از نوع تحلیل تاریخی تفسیری بوده که از یک سو نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان با نگاه گذار از سنت به تجدد با رویکرد تاریخی توصیف شده و بازتاب مولفه‌های مفهومی نوگرایی سبک زندگی در معماری خانه‌ها با نگاه تحلیل فضای معماری بررسی شده است. منابع اطلاعاتی پژوهش بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی بوده و روش انتخاب نمونه‌های میدانی بر اساس نمونه‌گیری هدفمند بوده است. جهت انتخاب نمونه‌ها تمامی خانه‌های مربوط به دوره پهلوی اول که دارای اسناد مطالعاتی بوده و امکان مطالعات میدانی فراهم بود مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان دهنده نوگرایی در سبک زندگی مردم در شهر بوده که مفاهیم جدیدی از شیوه زندگی نوین، نظیر مصرف‌گرایی، توسعه تعاملات اجتماعی، شکل‌گیری اولیه مدنیت، تمایز و تشخیص اجتماعی و اهمیت اجتماعی زن را به همراه داشته است. تغییر در ساحت شیوه زندگی باعث شکل‌گیری سه الگوی معماری متفاوت شده است.

واژگان کلیدی: فرهنگ غرب، تحول فضای داخلی، سبک زندگی، سازماندهی فضا.

The Impact of Modern Lifestyle on the Architecture of the Houses Built in Hamedan in the First Pahlavi Regime

Abstract

Lifestyle which encompasses social, cultural, and economic factors deeply impacts upon the people's behavioral patterns and mental attitudes. One of the manifestations of lifestyle is the quality of selecting living places, which in turn influences the architecture of the houses. The purpose of the present study is to examine the extent to which modern lifestyle affected Hamadian people's lifestyle as well as the architecture of their houses during the first Pahlavi regime. The study adopted a historical-interpretive analytical method which describes the modern lifestyle of Hamedanian people by taking the transition from tradition to modernity into account and investigates the conceptual components of the architectural modernism of the houses using architectural space analysis. The data for the study were collected through library resources and field study. The sampling method for the field study was purposive. To this end, all the houses built during the first Pahlavi regime which had documents and were possible to visit for a field study were examined. The results provided evidence for the modernization of people's lifestyle which led to new concepts of modern lifestyle, such as consumerism, the development of social interaction, the initial formation of civility, social distinction and status, and social importance of women. Moreover, the findings show that changes in lifestyle resulted in the formation of three different architectural patterns. Garden houses, street houses, and evolved traditional houses were considered as reflections of architectural changes. These evolutions show the changes in people's lifestyle as a result of transition from tradition to modernity and the evolution of architectural space due to the changes in the quality of modernism style of life

Keywords: Western culture; interior space transformation; lifestyle; space organization

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۳۳۴۴۵۴۶۴ رایانامه: H72soltanzadeh@gmail.com

این مقاله مستخرج از رساله دکتری معماری با عنوان «تاثیر تحول سبک زندگی در معماری خانه‌های معاصر» به راهنمایی دکتر حسین سلطانزاده در گروه معماری دانشکده شهرسازی و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز میباشد.

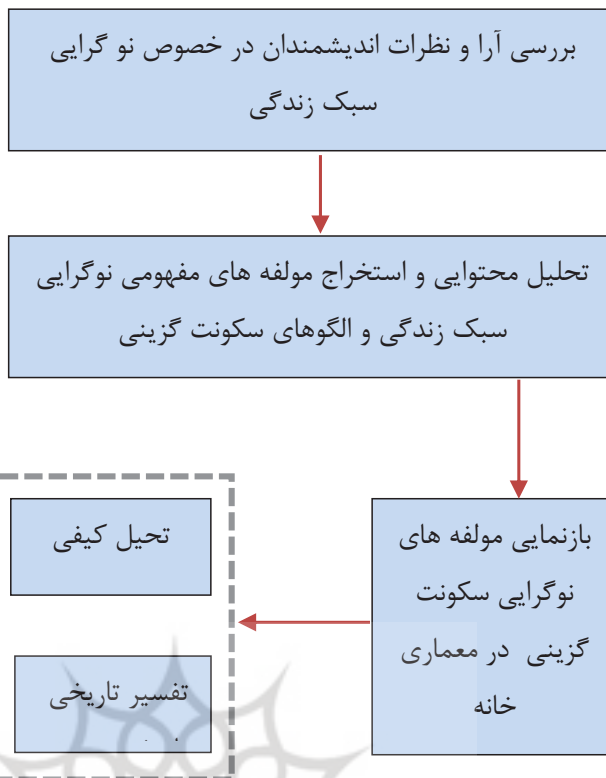
ایران در اوایل قرن بیستم و مصادف با دوره پهلوی اول تغییرات چندی را از سرگذرانده که این تغییرات بر ساختار اجتماعی، روابط قدرت و زبان سیاسی آن تاثیر گذاشت. نفوذ روز افزون اروپائیان موجب تضعیف دولت، اقتصاد داخلی و نخبگان سنتی شده و ایران را در معرض تند باد پیشروی برق آسای نظام سرمایه داری روبه گسترش غرب قرار داد. اولین جریان نوگرایی در سبک زندگی به تقلید از غرب در دوره اواخر قاجار در جامعه ایران صورت گرفت (پیتز آوری، ۱۳۷۶، ص ۴۳). با ادامه گسترش روابط ایران با غرب، تجدد طلبی روز به روز فزونی نهاد و روشنفکران با ترویج افکار و اندیشه های غربی در قالب مشروطه خواهی پایه های اقتدار سیاسی قاجاریه را سست کردند و با حمایت آنها قاجاریه ساقط و سلسله پهلوی رخ نمود و بدین ترتیب رضا شاه مجری قهاری برای اندیشه متجدد طلبان شد. یکی از اهداف عمده حکومت پهلوی اول تجدد طلبی و تغییر سبک زندگی به شیوه غربی بود. در این راستا فعالیت هایی نظیر نوسازی و تجهیز ارتش، ایجاد بروکراسی و مرکزگرائی، توسعه نهادهای آموزشی نوین، تلاش برای حضور بیشتر زنان در عرصه عمومی، کشف حجاب، متحدالشکل کردن لباس، تلاش برای تضعیف نهادها و نیروهای سنتی و مذهبی بر طبق تصویر غرب صورت گرفت (هدایت، ۱۳۸۵، ص ۴۵). روی کار آمدن حکومت رضاشاه و تجلی دولت شبه مدرن پهلوی اول ایران را از دید تحلیلگران سیاسی صاحب نخستین دولت شبه مدرن به سبک اروپا ساخت که نوگرایی و توسعه دولت سالار جامعه ایران را در دستور کار قرار داد. سیاست تجددآرانه به تریخ فضای سنتی و اجتماعی و همین طور سیاسی ایران را تغییر داد. نهاد های تازه ای چون ارتش منظم، نظام پولی واحد و برنامه های آموزشی عرفی بنا گذاشته شد (اتابکی، ۱۳۹۳، ص ۱۸). تجدد آمرانه در قدم اول سعی در متحول ساختن جامعه به سبک نوین به

تقلید از کشورهای اروپائی داشت. بر این اساس مدرانیسیون کشور با رویای مدرن و وعده های فریبنده اش چون رفاه، پیشرفت و آزادی در شهرهای ایرانی نیز تبدیل به مدرنیزاسیون خشن و اجباری شد (آذری، ۱۳۹۱، ص ۶۳). تجدد آمرانه که بیشتر در بدنه و دستگاه های دولتی صورت می گرفت، به صورت تدریجی در زندگی خصوصی مردم و سبک زندگی خانگی آنها نفوذ کرد. سبک نوین زندگی مبتنی بر عقلانیت و ترقی، افق تازه ای را در توجه به خود، یعنی خودی که موافق با فردگرایی مبتنی بر حقوق داشت گشوده شد و هر چه بیشتر بنیاد های معرفت شناسی و هستی شناسی موجود در دیدگاه کلی گرایی سبک زندگی ایران را به مفهوم مدرن «فردگرایی، عقلانی سازی، عرفی سازی، دمکراتیک کردن امور و بروکراتیک کردن» زندگی داد. بازتاب تحولات نوگرایی، باعث اثر بخشی در ساحت های مختلف اجتماعی فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی سبک زندگی شد و تجلی تجدد سبک زندگی خانگی در قالب تحول در عرصه معماری خانه ها باز نمائی گردید. لذا رویکرد اصلی این پژوهش بر مبنای خوانش فضا در رابطه با شیوه زندگی و تاثیر آن بر فضای معماری خانه ها می باشد. این پژوهش سعی دارد که با نگاه ژرف در زمینه گفتمان فضا در رابطه با شیوه زندگی و تغییرات آن گذر از سنت به نوگرایی در دوره پهلوی اول را مورد بررسی قرار داده و بازتاب آن را در معماری خانه ها بررسی نماید. جهت تبیین بهتر مسئله، این پژوهش سعی در پاسخ گوئی به سوالات ذیل است.

۱. ریشه های اصلی نوگرایی سبک زندگی به تبعیت از فرهنگ غرب در شهر همدان چه بوده است؟
۲. نوگرایی سبک زندگی تا چه میزانی معماری خانه های دوره پهلوی اول همدان را تحت تاثیر قرار داده است؟

مدل تحلیلی

این پژوهش برای پاسخ به سوالات پژوهش دارای روش ترکیبی، تحلیل تاریخی و تفسیری می باشد.

دیاگرام ۱. مدل تحلیلی پژوهش؛ ماخذ: نگارندگان.

های فعالیت خاص منجر شده که بر گیرنده ایده آل و تصورات می باشد؛ از نظر پیر بردیو سبک زندگی نظام کرد و کارهای طبقه بندی شده و طبقه کننده یا نشانه های متمایز کننده است که در قالب ریختار متمایز کننده فضا بازنمایی می شود (بوردیو، ۱۳۹۱، ص ۲۴). در این رویکرد فضا محور، خانه به مثابه بازنمایی فضایی جهت انجام رفتار، کرد و کار و کنش های متقابل افراد نسبت به یکدیگر بوده و به عنوان مکانی شناخته می شود که نسبت به نوع شیوه زندگی، سازمان فضایی و عناصر آن دائماً در حال تغییر و تحول است. از نگاه بندیکر شیوه زندگی اصطلاحی است که به نحوه زندگی یک گروه و یا چندین قوم اطلاق می شود (benedikter، ۲۰۱۱: ۲۵). سبک زندگی از آغاز قرن بیستم توجه اندیشمندان را جلب کرد. آن گاه که برخی صاحب نظران به این نتیجه رسیدند که

این پژوهش ابتدا تلاش دارد تا به استناد به آرا و نظرات اندیشمندان در حوزه اجتماعی و فرهنگی مولفه های مفهومی در نوگرایی سبک زندگی را استخراج نماید. بسط و تشریح نظریه ها، راه را جهت تحلیل معماری خانه ها هموار می نماید. رویکرد تحلیل خانه ها بر اساس تحلیل کیفی بوده و تفسیر و تشریح نمونه ها بر اساس تفسیر تاریخی می باشد. دیاگرام شماره یک به بررسی مدل تحلیلی پژوهش پرداخته است.

مبانی نظری و ادبیات پژوهش

اصطلاح سبک زندگی به صورت عام عبارت است از روشی که مردم انتخاب میکنند که چگونه رفتار کنند یا چگونه به فعالیتی بپردازند که دارای شخصیت متمایز باشند (۱۵: ۱۹۶۹). Rappaport). مفهوم سبک زندگی بطور ویژه به انتخاب کیفیت های زندگی و فعالیت ها و شیوه

قشر بندی جامعه براساس «طبقه» مبتنی بر روابط اقتصادی قدرت توضیح کلیه تحولات اجتماعی و رفتارهای انسانی را ندارد. پیدایش مفهوم سبک زندگی که علاوه بر طبقه اقتصادی، شاخص های دیگری را نیز شامل می شود. در این دیدگاه جامعه فقط از نظر اقتصادی قشر بندی نمی شود بلکه بر اساس منزلت راه و رسم آشکار، منزلت در زندگی گروه های اجتماعی مختلف نیز قشر بندی می شود. بنابراین حوزه فرهنگی جامعه را باید به منزله محصول عوامل اقتصادی و هم به عنوان فرایندهایی درک کرد که کنشگران اجتماعی برای متمایز ساختن خویش به عنوان افرادی که به گروه منزلتی خاص تعلق دارند، در پیش می گیرند (بنت، ۱۳۸۶، ص ۹۶). در دهه های اولیه ی قرن بیستم بحث بر سر مفهوم سبک زندگی با دیدگاهی روان شناختی تعریفی از سبک زندگی ارائه داد که مبتنی بر فرد به عنوان پدیده ای واحد و کامل بوده و از این منظر ارزش های فرد نقش تعیین کننده ای در سبک زندگی او دارند و به تعداد افراد انسانی می توان سبک زندگی متصور بود. از دهه ۱۹۸۰ ایده، فردی بودن سبک زندگی، این بار با تکیه بر ویژگی های زندگی در وضعیت پست مدرن برجسته شده است (الفت و سالمی، ۱۳۹۳، ص ۱۲). چنانکه امروزه گروهی از صاحب نظران با دیدگاهی متعادل تر، سبک زندگی را پدیده جمعی می دانند که در هر سطح فردی و جمعی مطالعه می شود (stephen Fkenney ۱۹۹۴:۵۶). برخی صاحب نظران تنوع سبک زندگی را محصول مدرنیسم می دانند. زیرا مدرنیسم افراد را از قید انتخاب های محدودی که سنت در اختیار آنان قرار می دهد رهایی می بخشد. این صاحب نظران معتقدند صنعتی شدن و پذیرش تقسیم کارهای اجتماعی جامعه را به سوی تنوع و تکثر گرایی در زمینه سبک زندگی سوق می دهد. از این دیدگاه هر قدر جامعه ای به لحاظ ثروت، دموکراسی، تحصیلات و فناوری پیشرفته تر باشد، تنوع سبک های زندگی در آن جامعه بیشتر خواهد

شد. رویکردهای تئوریک در مورد رابطه نوگرایی سبک زندگی با الگوی سکونت گزینی از دهه شصت قرن بیستم مورد توجه اندیشمندان در حوزه های مختلف علوم اجتماعی، رفتاری، معماری و شهرسازی بوده است. از میان متفکرینی که در رابطه با سبک زندگی و شیوه سکونت پرداخته اند میتوان به آنتونی گیدنز، بوردیو، سگالن، برگر، بودریارو توماس هجراب اشاره کرد. از نظرات آنتونی گیدنز تغییر عمده در تجربه ما از زندگی روزمره و هویت اتفاق افتاده است و مدرنیته با تمرکز زدایی از سنت راه ما را از شیوه گذشتگان جدا کرده است (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۶۲). بوردیو شیوه زندگی را در دارائی ها نظیر خانه، ویلا، ماشین، اثاثیه و فعالیت های متمایز کننده نظیر نوع پوشش لباس، بازی ها و رسیدگی به ظاهر بدن تعریف کرده است (الفت و سالمی، ۱۳۹۳، ص ۲۰). از سوی دیگر در نظر سگالن ارتباط سبک زندگی با خانه در تقسیم بندی فضای داخلی خانه و تقسیم بندی آن به فضاهای خصوصی و عمومی می داند. محقق از شمند دیگری که فعالیت گسترده ای در مورد سبک و شیوه زندگی در ارتباط با مسکن گزیدن و به ویژه خانه انجام داده، پیتز برگر می باشد. از نظر برگر مدرن سازی زندگی ملازم رشد اقتصادی است و محرک آن تکنولوژی می باشد (گیدنز، ۱۳۸۸، ص ۶۴). بودریار در زمینه شیوه زندگی روزمره و چگونگی استفاده از فضا، معتقد است که دنیا معنای واقعی خود را از دست داده و زندگی به جای عرصه زیستن به فضای تبادل کالا و تجارت تبدیل شده است. توماس هجراب به تحول فضای سکونت در رابطه با سکونت گزینی اشاره دارد و معتقد است که تغییر اولویت های خانه با سطح درآمد، محل کار و سبک کار فردی، در ارتباط است. جدول شماره دو به بررسی رابطه سبک زندگی با مسکن گزینی از

دیدگاه صاحب نظران پرداخته است.

مولفه های نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان

تجدد سبک زندگی در شهر همدان دوره پهلوی اول ریشه در تحولاتی است که در عرصه های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و مدیریتی شهر اتفاق افتاد. این تحولات باعث تغییر اساسی در گرایش های ذهنی، باورها و اعتقادات شد که بازتاب آن در قالب الگوهای رفتاری تجلی یافته و در معماری خانه ها را تحت تاثیر قرار داد. نوگرایی در عرصه فرهنگی را می توان در شکل گیری مدارس نوین، تضعیف نقش مذهب، کشف حجاب برای زنان و متحدالشکل کردن لباس برای مردان مشاهده کرد. کشف حجاب در همدان به سال ۱۳۱۴ صورت گرفته و از تمام معلمان و مدیران مدارس، دبیرستانهای دخترانه طبق دستور رئیس اداره معارف خواسته شد که بدون حجاب شوند. تحول نظام آموزش و پرورش در شهر همدان در سال ۱۳۱۱ شمسی که یحیی خان اعتماد الدوله قراگوزلو وزیر فرهنگ بود صورت گرفت و دبستان و دبیرستان های متعددی در شهر ساخته شد (سالنامه دبیرستان پهلوی همدان). از دیگر تحولات فرهنگی در این دوره شکل گیری خانواده های تک همسری و شکل گیری خانواده های منفرد می باشد (مومن، ۱۳۸۶، ص ۵۶). تحولات فرهنگی به صورت تدریجی فاصله و حریم زنانگی در سبک زندگی نوین را کم رنگ کرد و عقاید و باورهای بومی و سنتی چگونگی زیستن جای خود را به عرفی گرایی و علم باوری داد. در زمینه نوگرایی در عرصه اجتماعی، شکل گیری طبقه جدید اجتماعی، استقرار نظم نوین اداری و نظامی و ایجاد فاصله طبقاتی بود. در شهر همدان اداراتی نظیر نظمییه، فرهنگ، بلدییه، عدلییه و نهادهای مالی نظیر بانک سپه و ملی پایه گذاری شد و به تبع آن تعداد کارکنان کشوری در لشگری روبه فزونی نهاد و طبقه جدید اجتماعی شکل گرفت. این طبقه جدید که حاصل تغییر مدیریتی کل نظام

اجتماعی بود، سبک نوین زندگی را ایجاد کرد که با نظام قومی و طایفگی تفاوت اساسی داشت. در این الگوی جدید، نظام خانواده گسترده به سمت خانواده های هسته ای تمایل پیدا کرد و نشانه های اولیه جدائی نسل ها روز به روز فزونی نهاد. ساختار خویشاوندی در این الگوی زندگی نوین نه بر اساس نظام طایفگی و نسبت های نسبی و سببی، بلکه بر اساس موقعیت و منزلت اجتماعی در دستگاه حکومتی تعریف می شد. این طبقه نو ظهور بیشتر تمایل به تمایز و تشخیص اجتماعی داشت (مومن، ۱۳۷۸، ص ۵۶). تغییر در ساحت اقتصادی سبک زندگی در شهر همدان در غالب شکل گیری عملکرد های جدید، شکل گیری کارخانه های نوین نظیر کبریت سازی، چرم سازی و کارخانه برق، برجسته شدن نقش طبقه تجار در قالب تجارت با خارجیان و واردات فراوان صوت گرفت. در این دوره تجارت کالا و خدمات سنتی در شهر روبه افول نهاد و به جای آن کالاهای خارجی و وارداتی و لوکس روبه فزونی نهاد. تاثیر عمده تحول ساختار اقتصادی در سبک زندگی را می توان در نقش لوازم و تجهیزات و اشیاء در زندگی و مصرف گرایی به شیوه غربی اشاره کرد. از دیگر عوامل موثر در تغییر الگویی سبک زندگی، تحول در نظام شهری و مداخلات گسترده در عرصه شهرسازی بر اساس الگوهایی شهرسازی اروپایی بود. شهر همدان در سال ۱۳۰۷ دستخوش تحول اساسی گردید و طرح کارل فریش آلمانی باعث شکل گیری میدان مرکزی و شش خیابان منتهی به آن شد. خیابان های شش گانه باعث از هم پاشیدگی نظام الگوی سنتی بافت قدیم شد و انسجام محلات و راسته بازار را از هم گسست. لازم به ذکر است که حضور کارل فریش در همدان به دعوت انجمن شهر و رئیس بلدییه وقت صورت گرفته و سند آن در روزنامه گلگون در سال ۱۳۰۷ قابل مشاهده است. طبق این سند در این روزنامه سر دبیر آن خواهان اصلاحات اساسی در شهر به پیروی از شهرسازی آلمان شده است. در بخشی از این روزنامه آمده

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۰۹

جدول ۱. مولفه های نوگرایی سبک زندگی از منظر سکونت گزینی؛ ماخذ: نگارندگان

ردیف	صاحب نظران	مولفه های نوگرایی سبک زندگی از منظر سکونت گزینی	مولفه های مفهومی سکونت
۱	آنتونی گیدنز	جدایی از سنت - متغییر بودن معنای زندگی و از جا کندگی مکان و زمان	عرفی گرایی سکونت
۳	بورديو	تملك خانه، ویلا، ماشین، اثاثیه و فعالیت های متمایز کننده مانند ورزش و تفریح	عقل گرایی و کارکردگرایی سکونت
۴	سگالن	مسکن (فضای داخلی خانه و تقسیم بندی فضاهای خصوصی و فضاهای عمومی و تفریحی داخلی و خارجی) معاشرت و شبکه روابط خویشاوندی	دمکراتیک سازی سکونت
۵	برگر	زندگی روزمره به مثابه شبکه ای از معانی و شکل گیری شبکه زیست، جهان	نقش تکنولوژی و بروکراسی بر قلمرو زندگی و سکونت
۶	بودریار	تنزل ارزش زیستی و معنایی مکان سکونت به مثابه کالا	اهمیت نقش اقتصادی و تجاری مکان سکونت
۷	توماس هجراب	تغییر اولویت های خانه با سطح درآمد، محل کار و سبک کارفردی، نیازها	فرد گرایی سکونت

است. کرد. نظم نوین شهری باعث اثر بخشی در الگوی رفتاری شهروندان شد و حضور در خیابان در قالب کالسه سواری و یا پیاده روی و یا مشاهده عابران از روی بالکن های طبقات فوقانی خانه ها، الگوی نوینی از سبک زندگی را نوید می داد که مدل آن را از شهرنشینی اروپا به عاریت گرفته بود. در این الگوی فضائی، فضاهای جمعی شهری و کارکردهای جدید در لبه خیابانها جایگزینی برای فضاهای بیرونی و چند عملکردی خانه ها می شد. از سوی دیگر شکل گیری نهاد بلدییه و تنظیم مقررات و ضوابط برای ساخت بنا در قالب بدنه سازی، امور خانه سازی را به سمت بروکراتیک شدن خانه سوق می دهد. شکل گیری خانه های خیابانی با بدنه های همگون باعث اثر بخشی در نظام الگوی زندگی بود که خواهان الگوی زندگی همسان و تابع نظم و مقررات دولتی بود. جدول شماره سه به بررسی

است. مامی گوئیم هر کاری را باید از متخصص آن فن خواست و از نظر وضعیت فعلی همدان قضاوت نکرد. باید در دنیای امروز که با این سرعت وسایل نقلیه اش از رو و زیر زمین به هوا رفته ساختمان شهرها را از روی چه اصول و قواعدی شروع می کنند. در یکی از جرائد چندی قبل، دیدم در آلمان یک نفر نقشه سازی شهر مشغول است. نقشه جدیدی برای یکی از شهر های آلمان می سازد ما باید نقشه اساسی این شهر را ترسیم کنیم (گلگون، ۱۳۰۷، ص ۳۷). ایجاد خیابان به عنوان نماد تجدد اولین پژواک از شهرسازی نوین بود که تاثیر عمیقی بر الگوی رفتاری شهروندان داشت (حبیبی، ۱۳۸۸، ص ۱۶۲). خیابان خطی بر خلاف کوچه و برزن های بن بست و کم عرض و تاریک، فضای دیداری و ملاقات عمومی و گردشگاه و مشاهده مناظر را فراهم می

جدول ۲. مولفه های مصداقی و مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان؛ ماخذ: نگارندگان

مولفه های مفهومی نوگرایی سبک زندگی	مولفه های مصداقی نوگرایی سبک زندگی	مولفه های نوگرایی در سبک زندگی
علم باوری و عقل گرایی	شکل گیری مدارس نوین	نوگرایی در ساختار فرهنگی جامعه
عرفی گرایی و سنت ستیزی		
اهمیت نقش زن در زندگی و فضای کسب و کار		
دمکراتیک شدن امور زندگی	شکل گیری خانواده هسته ای	نوگرایی در ساختار اجتماعی جامعه
جدایی نسل ها		
شکل گیری فاصله طبقاتی و از جا کندگی فضا، زمان در زندگی جدید	شکل گیری طبقه جدید (کشوری و لشگری)	نوگرایی در ساختار اقتصادی جامعه
شکل گیری نظم نوین زندگی	شکل گیری نهادهای عرفی	
مصرف گرایی	توسعه تجارت با غرب	
اهمیت اشیا در فضای زندگی	شکل گیری بنگاههای جدید اقتصادی	نوگرایی در ساختار کالبدی شهر
اهمیت یافتن مسکن به عنوان کالا و نقش تجاری آن	شکل گیری اقتصاد صنعتی	
تولید انبوه کالا و لوازم و تجهیزات خانه		
توسعه فضاهای عمومی و جمعی	تخریب نظام سنتی کالبدی	شکل گیری مفاهیم نوین شهری
زیبا شناسی نوین فضای شهری	شکل گیری فضاهای نو ظهور شهری نظیر میدان، خیابان، کافه و سینما	
شکل گیری فضاهای نو ظهور شهری نظیر میدان، خیابان، کافه و سینما		
بروکراتیک شدن امور خانه سازی	شکل گیری نهادهای مدیریت نوین شهری	

جدول ۳. فاکتورهای تبیین کننده شاخص های معماری جهت رده بندی نمونه ها؛ ماخذ: نگارندگان.

فاکتورهای تبیین کننده شاخص های معماری جهت رده بندی نمونه ها	الگوی فضا
الگوی ویژه کلان فرم، تنوع فضا (باز - نیمه باز - بسته - پوشیده)؛ الگوی دسترسی ویژه با محیط پیرامون؛ الگوی خاص جهت فضاهای سکوتی و خدماتی؛ الگوی ویژه تفکیک فضای جنسیتی (بیرونی و اندرونی)	الگوی کلان فضا
سازماندهی خاص فضای داخل، الگوی ویژه ارتباطات افقی و عمودی، الگوی ویژه فضاهای تقسیم و مک ث، الگوی ویژه فضاهای جنسیتی در الگوی رفتاری خانواده (فضاهای خصوص، نیمه خصوصی و عمومی)، بسط چشم اندازی از داخل به بیرون	الگوی فضای میانی
تزیینات خاص - عناصر ویژه معماری	الگوی خرد فضا

معرفی الگوهای معماری خانه ها الگوی معماری خانه باغی

الگوی معماری خانه باغی بیشتر مورد استقبال طبقه تجار و اعیان بوده و و محل قرارگیری این الگوی معماری بیشتر در نواحی تازه توسعه یافته شهر بود و غالباً به صورت منفصل از بافت پیوسته قدیم احداث می شدند. الگوی معماری این خانه ها اغلب به صورت تقلیدی از معماری ویلاهای اروپای قرن نوزدهم اروپا می باشد. ویژگی کلان فرم خانه های مورد مطالعه به صورت کوشکی بوده و اغلب چهار طرف بنا دارای پنجره می باشد (تصویر ۱). این کوشکها غالباً دارای دو طبقه و زیر زمین می باشند و سقف آنها به صورت شیروانی می باشد. در عرصه سازماندهی فضای داخل نظام ارتباط افقی به صورت راهروهای تأمین می شود که اغلب در میانه و یا در عقب سرا قرار می گیرد و با یک و یا چند راه پله در ارتباط است. نظام تقسیم بندی پلان بیشتر مبتنی بر نیازهای عملکردی است و عناصر جدید عملکردی نظیر آشپزخانه و سرویس بهداشتی در فضای داخلی جانمایی شده است. از سوی دیگر به

مولفه های مصداقی و مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان پرداخته است. جدول شماره ۲ به بررسی مولفه مفهومی نوگرایی سبک زندگی در رابطه با مسکن گزینی در شهر همدان پرداخته است. نوگرایی سبک زندگی در شهر همدان، به صورت تدریجی معماری خانه های شهر را تحت تاثیر قرار داده و الگوهای ویژه ای از معماری خانه تجلی یافته است. جهت بررسی الگوهای تحول یافته در مرحله اول سی و هفت خانه مربوط به دوره پهلوی اول مورد شناسایی قرار گرفت. در مرحله دوم الگوهای معماری خانه ها با توجه به ویژگی های خاص معماری و داشتن ویژگی های مشترک فضایی دسته بندی گردید. جهت دسته بندی نمونه ها ویژگی های کلان، میانی و خرد معماری خانه ها ملاک بوده که در جدول شماره سه فاکتورهای تبیین کننده مولفه های این رده بندی را نمایش داده است. نتیجه حاصل از این رده بندی نشان از وجود سه الگوی متمایز معماری در قالب «الگوی معماری خانه باغی»، «الگوی معماری خیابانی» و «الگوی معماری تحول یافته سنتی داخل بافت» می باشد.

تصویر ۱. خانه پوستی زاده؛ ماخذ: نگارندگان

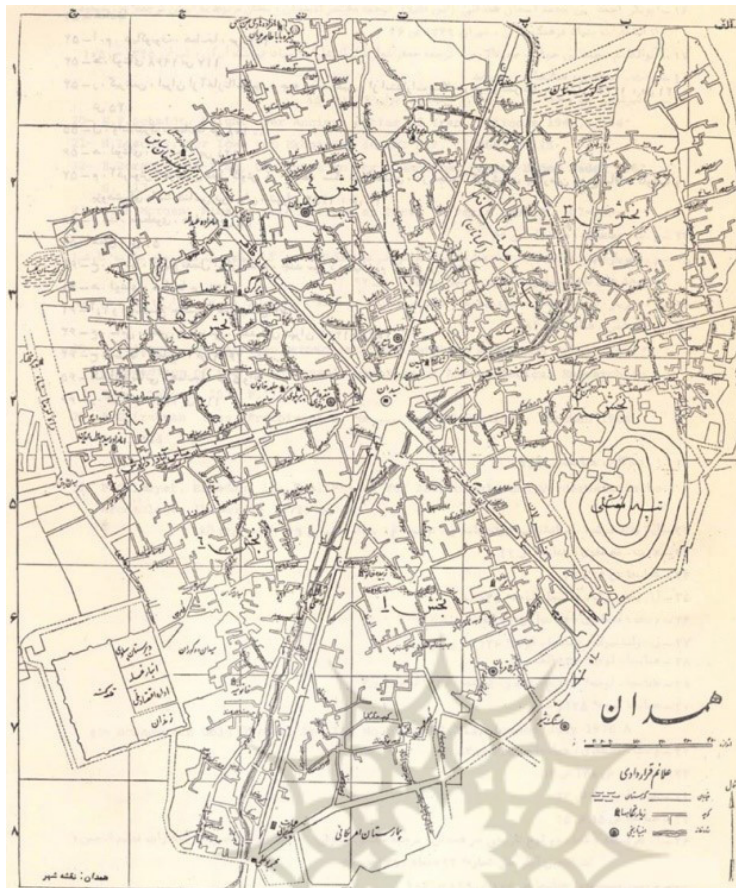
و معماران آن دوره کوشیده اند بین تجدد آمرانه دستگاه دولتی و اصول سنتی و بومی زندگی تعامل و گفتمان ایجاد کنند.

این معماری دوگانه مبتنی بر دو ساحت بیرونی و درونی است. الگوی کلان معماری این خانه ها در نمونه های مورد مطالعه دارای دو طبقه بوده که در ساحت بیرونی، در طبقه همکف بیشتر فضاها به صورت مغازه بوده و طبقه اول به صوت اتاقهای است که اغلب به صورت فضاهای اداری و یا استیجاری می باشد. از دیگر ویژگی کلان معماری در ساحت بیرونی وجود ایوان سرتاسری روبه خیابان است و به لحاظ مفهومی این ساحت، نم و د بارز تجدد در خانه در قالب برون گرائی، عملکرد گرائی، تجاری سازی و رعایت بروکراتیک در قالب رعایت اصول ضوابط بلدییه می باشد (تصویر ۳). در این ساحت بیرونی الگوی معماری تابع نظام و مقررات شهر است. و به گونه ای مشخص سلسله مراتب نظام حاکمیتی را در خود دارد. عناصر مشابه یک شکل و مکرر در نمای ساختمانها نظیر پنجره ها، ستونها و با نشانهای دیگر تداعی کننده لباسهای متحدالشکل نظامیانی شده بود که همچون سربازانی در حال سان دیدن می باشند (کیانی، ۱۳۸۹، ص ۱۲۰). بر خلاف ساخت بیرونی، قسمت مرکزی و درونی بنا در راستای معماری بومی گذشته است. به طوریکه اتاق

لحاظ فرهنگی مرز بین فضای زنانه و مردانه تقریباً وجود خارجی ندارد. شکل گیری این خانه ها بازتاب تحول اجتماعی فرهنگی و اقتصادی در طبقه اعیان و تجار بوده که نسبت به سایر گروه های اجتماعی نسبت به پذیرش الگوی زندگی غربی آمادگی بیشتری از خود نشان می دادند. افزایش سرمایه اقتصادی در این طبقه از گروه اجتماعی، باعث اثر بخشی در نهاد اجتماعی و فرهنگی جهت پذیرش الگوی نوین سبک زندگی به تبعیت غرب شد و به لحاظ مفهومی شکل گیری این گونه از خانه ها نشان از تجدد و تمایز طلبی نسبت به سایر گروه های اجتماعی داشت.

الگوی معماری خیابانی

در سال ۱۳۰۷ شمسی طرح خیابان کشی و احداث میدان مرکزی در شهرهمدان با همکاری کارل فریش آلمانی طراحی و به مرحله اجرا گذاشته شد. این طرح مبتنی بر شش خیابان شعاعی بوده که به میدان مرکزی منتهی می می شد. احداث خیابان ها باعث تعریض و تخریب گسترده در بافت تاریخی شهر شد و نظام شهر سازی قدیم شهر را دگرگون ساخت (تصویر ۲). به تناسب تغییرات گسترده در نظام شهرسازی، معماری خانه ها تحت تاثیر احداث خیابان ها نیز دچار تحول گردید. بررسی این الگوی معماری نشان از وجود معماری دوگانه بوده

تصویر ۲. نقشه شهر همدان در دوره پهلوی اول؛ ماخذ: مصطفوی

فضاهای خدماتی از فضاهای، سکونتی جدا بوده و اغلب در قسمت جنوبی بنا احداث می شدند. در این الگو مرز فضای جنسیتی مردانه و زنانه کم رنگ بوده و سراسری مرکزی مکانی جهت تفکیک فضا به شمار می آمده است.

بدلیل فراوانی نمونه ها و عدم امکان انعکاس همه موارد در این مقاله، از هر الگوی معماری جهت تحلیل فضایی سه نمونه که بیشترین تحولات معماری را داشته اند، انتخاب شده است. جدول شماره چهار نمونه های منتخب به همراه معرفی الگوهای فضایی را معرفی کرده است.

تحلیل یافته ها

تحلیل و بررسی نمونه های برداشت شده در سه الگوی معماری، خانه باغی، خیابانی و سنتی تحول یافته، نشان دهنده تاثیر مولفه های سبک زندگی

های سکونتی به سمت حیاط مرکزی قرار دارند و فضاهای خدماتی از سکونتی جدا بوده و تا حدودی مرز بین فضاهای زنانه و مردانه وجود دارد.

الگوی معماری خانه های سنتی تحول یافته

الگوی دیگر از معماری خانه هائی که تحت تاثیر نوگرایی در شهر همدان قابل مشاهده می باشد مربوط به خانه هائی است که بیشتر دریافت مرکزی قرار داشته و نسبت به دو الگوی قبل دارای تحولات کمتری در عرصه معماری می باشد. در این الگو، ویژگی کلان فرم به صورت حیاط مرکزی و دو طبقه بوده و دارای معماری درون گرا می باشند. در عرصه میانی و سازماندهی فضای داخلی، می توان به شکل گیری سراسری مرکزی و راهروهای طولی جهت ارتباطات افقی و قرار گیری پله در فضای میانی جهت ارتباطات عمودی اشاره کرد. در این الگو،

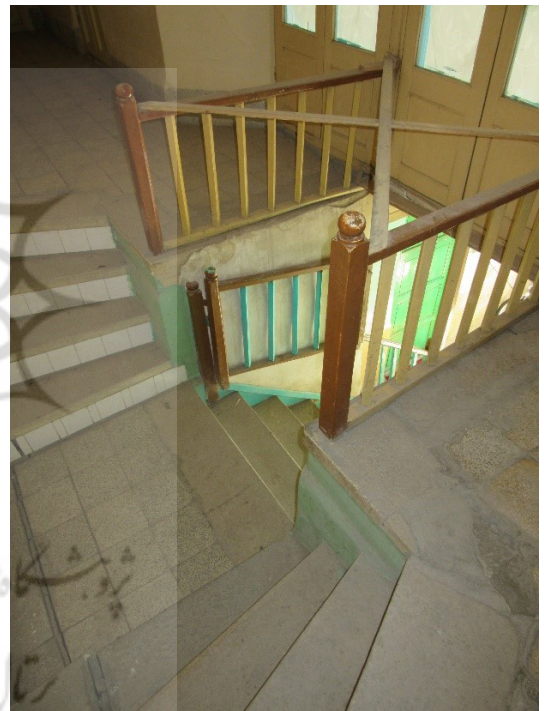

تصویر ۳. خانه وکیل الرعایا (الگوی معماری خیابانی): ماخذ: نگارندگان.

تصویر ۵. شکل گیری سراسرای مرکزی در خانه ممقانی؛ ماخذ: نگارندگان.

تصویر ۴. شکل گیری پله در سراسرای مرکزی (خانه میرایبان): ماخذ: نگارندگان.

مدیریت شهری

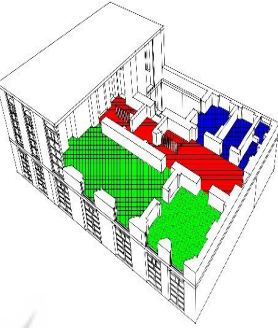
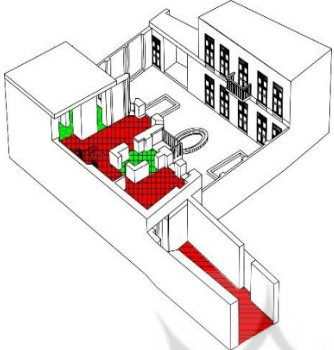
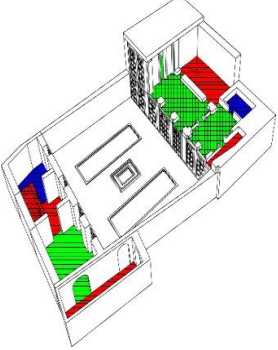
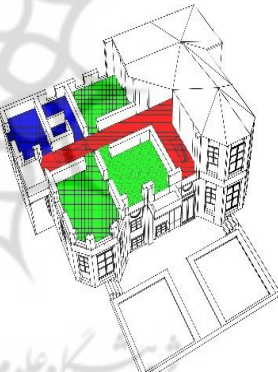
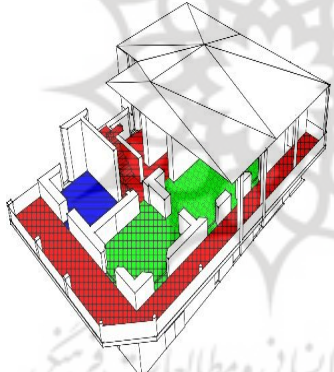
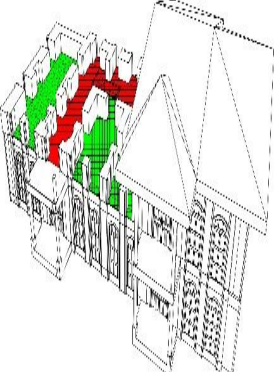
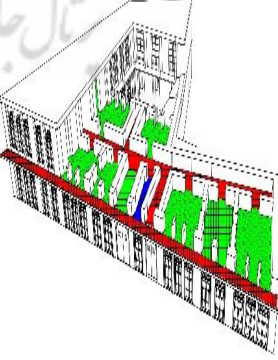

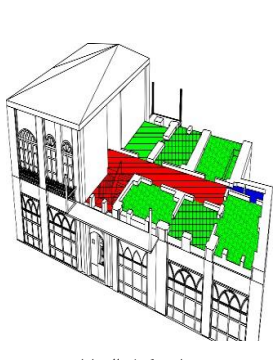
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۱۵

الگوی خیابانی بالاترین درصد را به خود اختصاص داده و فراوانی فضای بسته مربوطه به الگوی مربوط به الگوی سنتی تحول یافته بافت می باشد. بررسی و دقت در فراوانی الگوهای فضایی در نمونه های مورد بررسی نشان دهنده رابطه معنادار فضا با تحولات مولفه های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی سبک زندگی بوده و هر چه منزلت اجتماعی و قدرت اقتصادی یک گروه خاص اجتماعی ارتقاء یافته، فضای باز به سایر سطح افزایش یافته و تنوع فضایی کاهش یافته است. از طرف دیگر به دلیل تعامل بیشتر الگوی معماری خیابانی با فضاهای عمومی و خیابان سطح فضای نیمه باز توسعه یافته است. در نمودار شماره یک فراوانی الگوی فضایی به

بر تحول فضای معماری در قالب الگوی فضای کالبدی، الگوی فضای رفتار اجتماعی و همچنین الگوی فعالیتی فضا دارد. در بررسی الگوی کالبدی فضا، الگوی معماری خانه باغی بالاترین فضای باز را به خود اختصاص داده و در مرتبه های بعدی الگوی معماری داخل بافت قرار دارد. فضای نیمه باز در

جدول ۴. نمونه های منتخب الگوهای معماری؛ ماخذ: نگارندگان.

الگوی	عرصه فعالیت های فضا			عرصه اجتماعی فضا		
	مسکونی	خدماتی	ارتباطی	خصوصی	نیمه خصوصی	عمومی
						
الگو خانه بافت						
	خانه شرفی	خانه میرابیان	خانه سمواتی			
الگوی خانه باغ						
	خانه مازوجی	خانه جنت	خانه پوستی زاده			
الگو خانه خیابازی						
	خانه شریعتی	خانه بیژن	خانه وکیل الرعایا			

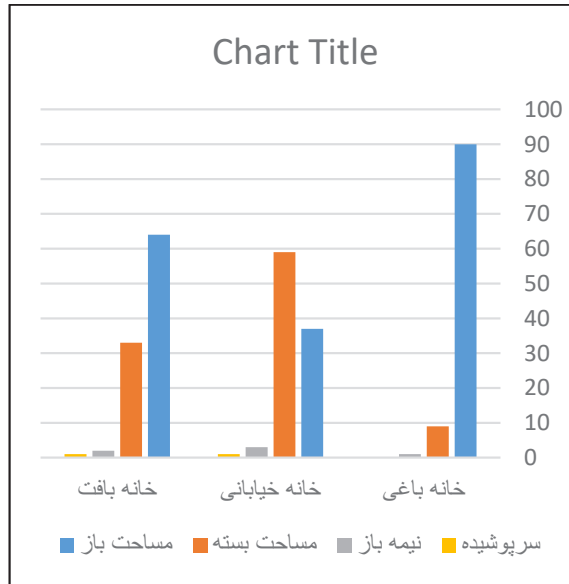
مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

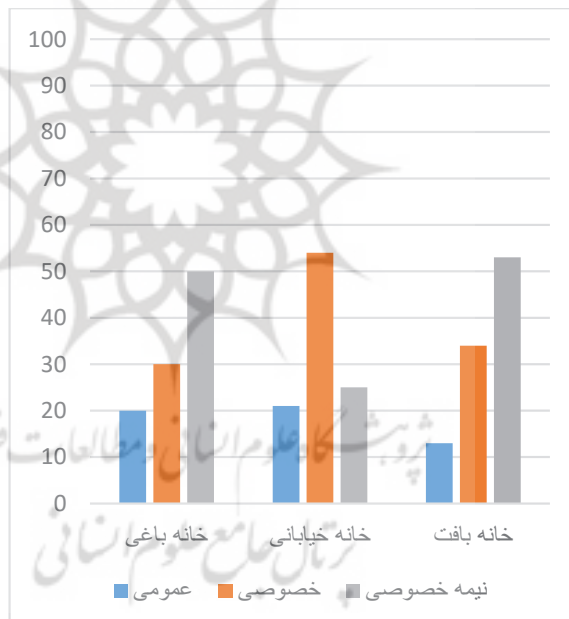
۵۱۶

شهرستان گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مجله علمی پژوهشی

نمودار ۱. فراوانی تنوع فضای کالبدی در الگوهای معماری؛ ماخذ: نگارندگان

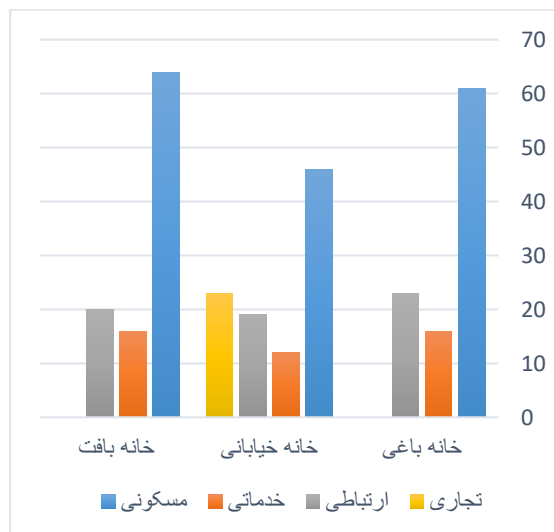

نمودار ۲. فراوانی تنوع فضای اجتماعی در الگوهای معماری؛ ماخذ: نگارندگان.

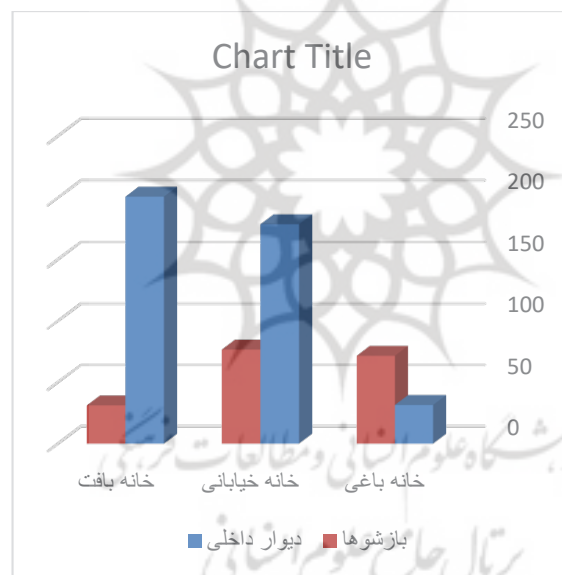
عمومی در الگوی خانه باغی و خیابانی بیشترین فراوانی را دارا بوده و فضای خصوصی در الگوی سنتی بیشترین فراوانی را دارد. دلیل عمده این امر کم شدن نقش جنسیتی فضا و تعامل اجتماعی افراد با عرصه های خارجی و جمعی در الگوی معماری خانه

لحاظ کالبدی بررسی شده است. الگوی فرهنگی فضا از دیگر بررسی های انجام گرفته بر روی نمونه ها می باشد. در این بررسی الگوی فرهنگی فضا شامل فضاهای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی می باشد. در این تحلیل، فضای

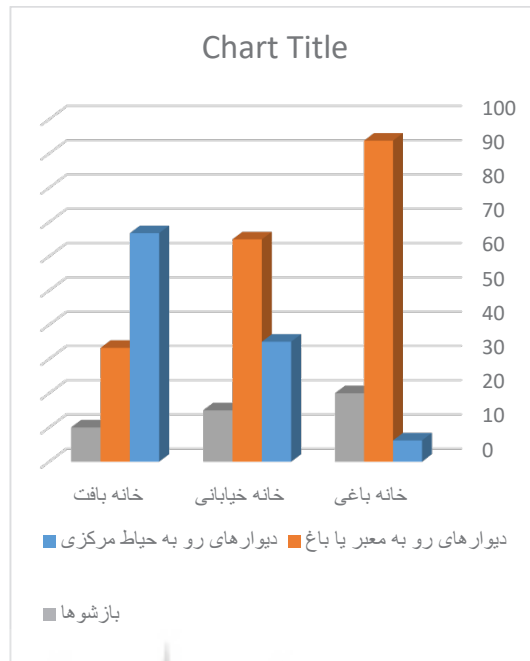
نمودار ۳. فراوانی تنوع فضای کالبدی در الگوهای معماری؛
ماخذ: نگارندگان.

نمودار ۴. بررسی فراوانی درصد بازشوها در الگوهای معماری؛
ماخذ: نگارندگان.

باغ می باشد. از سوی دیگر فضای نیمه خصوصی است.

در بررسی الگوی فعالیت در نمونه ها، خانه های خیابانی دارای بالاترین تنوع فعالیت و کارکرد را داشته و الگوی سنتی تحول یافته در مرحله بعدی قرار دارد و خانه های باغی بیشتر دارای رویکرد سکونتی می باشد. این امر نشان دهنده تاثیر مولفه فراوانی الگوی رفتار اجتماعی در نمونه ها پرداخته

نمودار ۵. فراوانی جهت نورگیری در الگوهای معماری؛ ماخذ:

نگارندگان.

الگوی فعالیت بررسی شده است. از دیگر بررسی های انجام گرفته بر روی بروی نمونه ها میزان نورگیری فضاها می باشد. بررسی های انجام گرفته نشان دهنده افزایش سطح بازشو در الگوی خانه باغی بوده و در مرحله بعد الگوی خانه ها خیابانی می باشد. از طرف دیگر میزان درصد بازشو الگوهای خیابانی و الگوهای معماری داخل بافت تغییر عمده ای نکرده و تفاوت عمده بازشوها متوجه جهت نورگیری (به سمت درون و یا بیرون) می باشد. نمودار شماره چهار و پنج به بررسی نمونه به لحاظ تحلیل درصد نورگیری فضاو جهت آن پرداخته است.

نتیجه گیری و جمع بندی

تحول و نوگرایی در مولفه های سبک زندگی در شهر همدان در دوره پهلوی اول که ریشه آن در مولفه های اجتماعی فرهنگی اقتصادی و نظام شهرسازی و مدیریت شهری داشته، باعث شکل گیری مفاهیم نو در عرصه زندگی نوین گردید. بازتاب تحولات فرهنگی باعث شکل گیری مفاهیمی

اقتصادی در معماری خانه در قالب شکل گیری مولفه تجاری شدن خانه در الگوی معماری خیابانی است. از سوی دیگر به علت شکل گیری بسیاری از کارکرد ها و فعالیت ها در خیابانها، خانه های باغی به سمت عملکرد گرایي سوق داده شده اند. تحلیل سازماندهی فضای داخلی از دیگر بررسی های انجام گرفته بر روی نمونه های برداشت شده می باشد. بررسی ها نشان دهنده حضور پررنگ فضاهای ارتباطی افقی، عمودی در الگوهای خیابانی و خانه باغی دارد. در حالیکه در نمونه های سنتی تحول یافته ارتباط افقی و عمودی به صورت لایه پنهان در داخل سایر فضا ادغام شده و مرز مشخص ندارد. از دیگر تحولات فضای داخلی همجواری فضا های خدماتی و سکونتی در کنار یکدیگر در الگوی معماری خانه باغی است و این امر باعث شکل گیری معماری عملکرد گرا بوده است. در حالیکه در نمونه های خیابانی و سنتی تحول یافته همچنان فضای خدمات و سکونتی از هم فاصله دارند. در نمودار شماره سه فضای معماری نمونه ها از منظر

جدول ۵. بررسی مولفه های مفهومی سبک زندگی در مشخصه های مفهومی و مصداقی معماری؛ ماخذ: نگارندگان

الگوهای معماری	مولفه های مفهومی سبک زندگی خانگی	مولفه های مفهومی فضا	مولفه های مصداقی معماری		
			الگوی کلان	الگوی میانی	الگوی خرد
خانه باغی	- تمایز اجتماعی - تقلید از غرب - طبقه نو ظهور - فرد گرایی - انتخاب و مکراتیک شدن	- غلبه فضای باز بر فضای بسته و نیمه باز - حذف فضای پوشیده - همجواری فضای خدماتی در کنار سکوتی - تضعیف نقش جنسیتی - فضا عملکرد گرایی فضا	- شکل گیری الگوی معماری کوشکی - ساده شدن فرم - برون گرایی - عدم توجه به اقلیم	- تفکیک فضایی عناصر - ارتباط افقی و عمود در قالب راه رو و پله - استفاده از ایوان های سر تا سری - جهت توسعه فضا - عدم استقلال فضایی اتاق	- کاربرد تزئینات در سر در ورودی و نمای خارجی - استفاده از سقف های شیب دار و دودکش ها به تقلید از غرب - استفاده از گچ بری در نماهای خارجی
خانه های خیابانی	- همسازی آمرانه - الگو زندگی دوگانه (سنت و تجدد)	- کاهش نسبت فضای باز به فضای بسته - تجاری شدن خانه در غالب الگوی فضایی خانه - مغازه - توسعه فضای نیمه باز - بروکراتیک شدن فضا	- شکل گیری معماری دورگه - کوچک شدن خانه - برون گرایی در وجه بیرونی و درون گرایی در وجه درونی - تاثیر وجه بیرونی تحت تاثیر معماری شهر	- توسعه فضاهای ارتباط افقی و عمودی در قالب راهرو و راه پله - تفکیک فضای سکوتی از تجارتي	- همسازی نمای خارجی با معماری شهر - جزئیات فراوان آجر کاری در نما خارجی - ورودی خاص با - استفاده از سرستونهای تقاطعی در ایوان
خانه های بافت	- همسازی آگاهانه - جمع گرایی - استحاله تدریجی فرهنگی	- تعادل نسبی فضاهای باز و بسته - تنوع فضاهای باز، نیمه باز و بسته - تفکیک فضای جنسیتی - تفکیک فضای خصوصی و عمومی - اهمیت فضای داخلی	الگوی معماری در قالب حیاط مرکزی وجود عنصر واسط نظیر دالان و یا هشتی بین کوچه و خانه توجه به اقلیم در جهت استقرار مناسب	- توسعه فضای داخلی در قالب وجود پله و ستون - تفکیک فضای خصوصی و عمومی در قالب احداث بالاخانه و یا سرسرا - استقلال فضایی اتاق ها	- تزئینات داخلی سقف های سطح استفاده از شومینه در فضای داخلی - کاربرد نقاشی ایران در سرسرا - فاقد تزئینات خارجی

نظیر علم باوری و عقل گرایی، عرفی گرایی و سنت ستیزی و توسعه رفتار اجتماعی زنان در گردید. در عرصه اجتماعی مفاهیمی نظیر دمکراتیک شدن امور زندگی، جدایی نسل ها، شکل گیری طبقات اجتماعی جدید و ایجاد نظم نوین اقتدار حاکمیتی در عرصه زندگی شد. در حوزه اقتصادی مصرف گرایی و اهمیت اشیا و تولید انبوه جایگزینی جهت تولید سنتی گردید و در عرصه شهر، توجه به توسعه فضاهای عمومی و تمرکز گرایی، شکل گیری عملکرد های جدید و بروکراتیک شدن امور زندگی، توجه دولت به عرصه های زندگی شهروندان را روز به روز توسعه داد. بررسی و تحلیل اثر بخشی مولفه های زندگی نوین در معماری خانه های شهر همدان، در قالب سه الگوی معماری متفاوت قابل مشاهده است. الگوی معماری خانه باغی، خیابانی و خانه های تحول یافته سنتی داخل بافت به عنوان مصادیق تحولات معماری خانه های می باشند که از درون ماهیت تحول زندگی، گذار از سنت به نوگرایی باز نمود یافته است. الگوی معماری خانه باغی نمونه ای از اثر بخشی سریع الگوی زندگی نوین در معماری می باشد. به طوریکه این معماری نماینده تمایز اجتماعی، قدرت اقتصادی و استحاله فرهنگی بوده و ویژگی فضای معماری این الگو توسعه فضای باز، عملکرد گرایی و عرفی سازی می باشد. الگوی معماری خیابانی نشانگر تاثیر حاکمیت اقتدارگرا، تبدیل مسکن به امر کالا و تجاری سازی و بروکراتیک سازی بوده و در عرصه فضا توجه به فضای بسته و چند عملکردی شدن خانه نشان از اثر بخشی تجدد آمرانه دستگاه حاکمیتی در نهاد زندگی سنتی است. الگوی معماری تحول یافته درون بافت به صورت تدریجی سعی دارد که مفاهیم نوگرایی زندگی را در عرصه معماری در تعامل هم باز نمایی کرده و تحولات آن تدریجی می باشد. در این الگو بیشترین تحولات در ساحت میانی خانه در قالب توسعه فضای مرکزی در قالب شکل گیری سرسرای مرکزی قابل مشاهده است. در جدول

شماره شش تاثیر مولفه های مفهومی سبک زندگی در مشخصه های مفهومی و مصداقی معماری در سه الگوی معماری نمایش داده شده است.

منابع و ماخذ

آذری، نرگس (۱۳۹۲) تجربه مدرنیته به روایت فضاهای تجاری تهران، نشر تیسرا
اتابکی، تورج (۱۳۸۵) تجدد آمرانه، ترجمه مهدی حقیقت خواه، نشر ققنوس
اذکایی، پرویز (۱۳۸۵) فرهنگ همدان، انتشارات دانشگاه بوعلی سینا
ارمغان، مریم. سلطان زاده، حسین (۱۳۹۲) معماری و فرهنگ در خانه های اعیانی تهران در دوره قاجار، پژوهشهای انسان شناسی ایران، ۳(۱): ۵۰-۲۹
الفت و سالمی (۱۳۹۲) نگاهی به نظریه های سبک زندگی، فصلنامه مطالعات سبک زندگی، ۱(۳): ۳۱-۹
به خیال مهدی (۱۳۹۳) روزنامه گلگون، سال اول شماره ۱-۵۴ انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
برومبرژه، کریستین (۱۳۷۰) مسکن و معماری در جامعه روستایی گیلان، ترجمه علاء الدین گوشه گیر، نشر موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی بوردیو، پی یر (۱۳۹۲) تمایز، نقد اجتماعی قضاوت های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، نشر ثالث
پیترآوری (۱۳۸۶) تاریخ معاصر ایران، ترجمه محمد رفیعی مهرآبادی، نشر نو
حائری، محمدرضا (۱۳۸۸) خانه، فرهنگ، طبیعت، دفتر معماری و طراحی شهری مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری
دانش فر، فرزین. محمد حسینی، پریسا (۱۳۹۳) تحلیل فرهنگی خانه سلماسی تبریز بر اساس نظریه رپوپورت، ۵مطالعات معماری ایران، ۲(۵): ۹۹-۸۱
راپوپورت، آموس (۱۳۹۲) انسان شناسی مسکن، مترجم فرد افضلیان، انتشارات کتابکده کسری شهری، جعفر (۱۳۶۹) تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی، کسب و کار، موسسه خدماتی

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۲۱

فرهنگی رسا.

فکوهی، ناصر (۱۳۸۷) انسان شناسی شهری، تهران،

نشر نی

کیانی، مصطفی (۱۳۹۳) معماری دوره پهلوی اول،

نشر شهر

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸)، مدرنیت، زمان، مکان، ترجمه

حامد حاجی زمانی، نشر اختران

مومن، ابوالفتح (۱۳۷۸) انقلاب اسلامی در همدان،

جلد یک، انتشارات مرکز اسناد ملی

یزدانفر، سید عباس. ضرابی الحسینی، مهسا. (۱۳۹۴)

تاثیر شیوه زندگی بر سازمان فضایی خانه در

شهرستان ارومیه، نشریه علمی پژوهشی انجمن

علمی معماری و شهرسازی ایران، ۳(۴):۶۱-۴۵

Benedikter, (2012). Lifestyle in H Anheir

Bromberger, C. (1991). Habitat, architecture and rural

society in Gilan plain (northern Iran). Translated

from the English by Gooshegir, A. Tehran: Institute

for cultural research and studies

John T. Haworth and J. veal (2004). Work and leisure.

Routledge London

STEPHEN FKENNY tSOCIAL MOVEMENTS

AND INTERNATIONAL STYLES IN CON-

TEMPORARY ARCHITECTURE OF IRAN IN

QAJAR ERA European Journal of Arts and Hu-

manities 1(2), 80 87 ISSN: 2231 2015 Vol. 5 (S2), pp.

1

مدیریت شهری

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management

شماره ۴۷ تابستان ۹۶
No.47 Summer 2017

۵۲۲

پرتال جامع علوم انسانی